

образования, его качества и результативности. Результативность нами видится в сформированности готовности личности будущего специалиста компетентно осуществлять свою профессиональную деятельность, в настроенности на субъект-субъектное взаимодействие с ребенком и его родителями, в сформированности человечности, нравственности, творчества, социальной активности, способности к самовоспитанию и саморазвитию.

Главная особенность мониторинга готовности будущих воспитателей к работе в заведении дошкольного образования заключается не только в исследовании реального состояния, а в основательном его анализе и разработке конкретной коррекционной программы для усовершенствования и оптимизации.

Ключевые слова: готовность, готовность будущего воспитателя к работе в заведении дошкольного образования, мониторинг готовности будущего воспитателя к профессиональной деятельности.

Oksana Durmanenko. The specifics of monitoring the readiness of future educators to work in a modern institution of preschool education.

Relevance of the research topic. The problem of professional training of a future specialist for creatively competent performance of professional functions is extremely important for today. One of the ways to solve it is to organize and monitor the result of future teachers' professional training - their readiness for professional activity. **The purpose of the study** is to determine the specificity of monitoring the future teachers' readiness for professional activity in pre-school institutions. **Research methods:** analysis, synthesis, generalization.

Performance and key findings. Monitoring the readiness of future educators to work in a pre-school institution is a complex, systematic, multifunctional, multi-stage study of the real state of organization of the educational process in the institution of higher education, its quality and effectiveness. Efficiency we see in the formation of the readiness of the personality of the future specialist to competently perform their professional activities, in the willingness to subject-subjective interaction with the child and his parents, in the formation of humanity, morality, creativity, social activity, self-education.

The main feature of monitoring the readiness of future educators to work in a preschool education institution is not only to study the real state, but to thoroughly analyze it and develop a specific corrective program for improvement and optimization.

Key words: readiness, readiness of the future kindergarten teacher to work in the preschool education institution, monitoring of the future kindergarten readiness for professional activity.

Стаття надійшла до редколегії 05.09.2019 р.

УДК : 37.013.77:378

АКМЕОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ: АСПЕКТИ ЗМІСТОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Дмитро Пріма,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної роботи і педагогіки вищої школи, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м.Луцьк, Україна,

ORSID ID 0000-0002-2102-9932

primar@ukr.net

DOI:<https://doi.org/10.29038/2415-8143-2019-03-52-56>

Мета дослідження. Актуалізовано необхідність розкриття змістових аспектів акмеологічної компетентності майбутнього фахівця як наукового феномена. Уточнено трактування провідних понять «акме», «компетентність». Акмеологічну компетентність потрактовано як інтегративну характеристику майбутнього фахівця, котра відображає сформованість його акмеологічних мотивів, цінностей, знань, умінь, навичок, важливих особистісно-професійних якостей, що забезпечує оволодіння способами саморозвитку, самовдосконалення для ефективного розв'язання складних завдань і непередбачуваних ситуацій в особистісній і професійній сферах його життєдіяльності. У статті використано **методи дослідження:** теоретичні (аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури); інтерпретаційно-аналітичний метод, узагальнення, що засвідчило наявність різних підходів до визначення поняття «акмеологічна компетентність». **Результат.** Обґрунтовано, що в руслі акмеологічної парадигми завдання вищої школи – по-новому підійти до аналізу і проектування педагогічної реальності щодо управління якістю професійної освіти як підґрунтя досягнення майбутніми фахівцями висот професійної досконалості, формування їх професійної мобільності, забезпечення конкурентоздатності на європейському ринку праці. Окреслено необхідність

розкриття можливостей освітнього процесу у закладах вищої освіти щодо формування акмеологічної компетентності майбутнього фахівця як перспективного напрямку подальших наукових розвідок.

Ключові слова: акмеологічна компетентність, акме-мотивація, акме-здібності, акме-знання, акмеологічні якості, майбутній фахівець.

Вступ (постановка проблеми). Динамічний розвиток сучасного інформаційного суспільства потребує фахівців з інноваційним типом мислення і культури, вмотивованих щодо особистісно-професійного розвитку, здатних постійно навчатися, вдосконалювати свої вміння, навички відповідно до вимог ринку праці, який в контексті переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності самостійного їх застосування в нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях. При цьому конкретизація ідеї гуманізації освіти, засад сучасної ідеології виховання у закладі вищої освіти крізь призму акмеологічного підходу забезпечує досягнення подвійної мети: підготовку до майбутньої професійної діяльності та морально-духовне виховання особистості студента, тобто підготовку акме-компетентного фахівця, який опанував необхідні знання, вміння, навички творчої діяльності, має відповідний інтелектуальний рівень, світогляд та ерудицію, набув навичок самоосвіти. Ми виходимо з того, що засадничими домінантами акмеологічного підходу, на думку науковців, є такі: «особистість як суб'єкт діяльності та життєвого шляху, що бере на себе відповідальність за вибір рішень при виконанні службових обов'язків», «максимальна самоорганізація особистості, досягнення найвищого рівня розвитку» [1, с. 119–153]; «самовдосконалення особистості в житті, професійній діяльності, що веде до високого професіоналізму, високого рівня досягнень» [2, с.240]; «формування акмеологічної компетентності у процесі фахової підготовки» [3, с. 181].

Аналіз наукових публікацій із проблеми дослідження (К.Альбуханова-Славська, Є. Барбіна, В. Бондар, Б. Гершунський, В.Гриньова, Е. Зеєр, І. Зимня, Б. Ельконін, В. Євдокимов, Г. Лебедева, В.Лозова, Е. Климов, Н.Кузьміна, А. Маркова, О. Пехота, О. Попова, І.Прокопенко, А. Реан, В.Серіков, В. Сластьонін, А. Троцко, О. Хуторської, В. Ядов та ін.) засвідчив увагу вчених до висвітлення теоретико-методологічних засад професійної компетентності та шляхів її реалізації, аксіологічної складової професійної компетентності (А. Асмолов, Б. Братусь, Ф. Василюк, О. Єрьомкіна, М.Каган, В. Караківський, В. Карандашов, А.Леонт'єв, Д. Леонт'єв, В. Сластьонін, Б.Сосновський, С. Степанов та ін.). Проблеми акмеології, формування акмеологічної компетентності суб'єктів діяльності вивчали Г.Данилова, А.Деркач, В. Зазикін, Г.Коваленко, Н.Кузьміна, С. Макаров, А.Маркова, Л. Рибалко, Є.Селезньова, В. Сипченко, А. Фоміних, Х.Шапаренко та інші. Щодо феномена «акмеологічна компетентність», то він розглядається у зв'язку з розвитком акмеологічної культури особистості (Є. Селезньова), вивчення мотивації акмеологічної компетентності управлінців (Ю. Артемов, А. Маркова). Однак чітко не обґрунтовано змістові характеристики акмеологічної компетентності майбутнього фахівця.

Метою статті є розкриття змістових аспектів акмеологічної компетентності майбутнього фахівця як наукового феномена.

Виклад основного матеріалу. Передусім відзначимо, що у контексті окресленої проблеми для розкриття змістових аспектів акмеологічної компетентності майбутнього фахівця як наукового феномена вважаємо за необхідне внести уточнення щодо трактування ключових понять «акме» і «компетентність». Так, у тлумачному словнику української мови «компетентність» подається як ознака значення «компетентний»: 1) знаючий, поінформований, авторитетний у певній галузі; 2) що володіє компетенцією [4, с.234].

За словником іншомовних слів «компетентність» трактується як: 1) володіння знаннями, що дозволяють судити про що-небудь, висловлювати вагому, авторитетну думку; здатність до дії; 2) «володіння компетенціями, поінформованість, обізнаність, авторитетність» [5, с.648]. Поняття ж «компетенція» здебільшого розуміється як «коло повноважень будь-якої організації, установи або особи; коло питань, у яких ця особа має повноваження, знання, досвід» [6, с.541].

Словник «Професійна освіта» [7] визначає компетентність (від лат. *competens* – належний, відповідний) як сукупність знань та умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію.

Стосовно поняття «акме», то за підручником «Основи акмеології» воно подається як різноаспектне, що розглядається різними дослідниками, зокрема: як найвищий ступінь розквіту, квітуча пора, перебувати в акме означає бути у повному розквіті, на вищому щаблі розвитку (А. Бейдман); наука досягнення вершин людської якості в людині, оволодіння досконалістю, в тому числі і в обраній професійній діяльності (Ю. Гагін); як вищий для зрілої людини рівень розвитку її фізичного здоров'я, розуму, почуття, воля, що взаємодіють таким чином, що вона досягає найбільшого результату, проявляючи себе як індивід, як особистість і як суб'єкт діяльності (О. Бодальов); (вершина досконалості й могутності (В.Бранський); вищий для кожної людини рівень у її розвитку, що припадає на певний часовий проміжок її зрілості (А. Деркач); стан людини, за якого досягається найвищий результат її діяльності, «зоряний час»; процес просування до цього стану засобами освіти (Н. Кузьміна) [8, с. 142].

За результатами досліджень даними А. Маркової «...професійні акме – це високий рівень професійних досягнень конкретної людини, визнаний професійною спільнотою як соціально важливий результат, що помітно перевищує нормативний рівень» [9, с. 306].

Звертаємо увагу на тому, що однією з базових категорій акмеології на сучасному етапі її становлення та розвитку є поняття «компетентність», яке в контексті дослідження розуміється як здатність особистості вільно орієнтуватися в складних умовах професії, оперувати суб'єктивними та об'єктивними її складовими, вводити нові способи здійснення діяльності, технології. За такого підходу цілком правомірним є виокремлення такого інтегрованого поняття, як «акмеологічна компетентність» та проаналізувати різні наукові підходи щодо змістової характеристики означеного феномена.

Конструктивною нам видається позиція Ю. Артемова стосовно визначення акмеологічної компетентності як сукупності акмеологічних знань і вмінь, а також якостей особистості, що дозволяють людині цілеспрямовано й усвідомлено розв'язувати акмеологічні завдання, тобто завдання щодо її просування до вершин зрілості (акме), в професійному та особистісному розвитку. На думку вченого, акмеологічна компетентність є інтегральною здібністю, яка спирається на різні види професійної компетентності, включає володіння професійними знаннями, вміннями, а також наявність специфічних здібностей, що забезпечують рух людини до професіоналізму й зрілості особистості [10, с. 85].

А. Деркач характеризує акмеологічну компетентність як інтегральну здібність особистості, яка ґрунтується на групах і видах професійної компетентності:

- *компетентність у професійній діяльності* та її види: спеціальна (знання своєї справи), технологічна, суб'єктна, професіологічна, правова, економічна та ін.;
- *компетентність у професійному спілкуванні* та її види: комунікативна, соціально-перцептивна, етична, емпатійна, соціокультурна та ін.;
- *компетентність у розвитку особистості* професіонала та її види: психологічна, аутопсихологічна, культурна, рефлексивна та ін. [1].

Ми солідарні з думкою О.Кабанкової щодо розгляду акмеологічної компетентності як готовності і здатності зрілої особистості (студента) проектувати свій поступовий психічний та професійний розвиток із постійним ускладненням завдань, зростанням рівня їх досягнень, що найбільш повно реалізують потенційні особистісні ресурси людини через:

- *акмеологічні знання*, тобто обізнаність, поінформованість про те, які досягнення можливі у сфері психічного, професійного розвитку, їх рівні, варіанти;
- *акмеологічні вміння* – прийоми, способи, технології досягнень у сфері психічного розвитку та професійній сфері, прийоми розрізнення, оцінювання різних видів акме;
- *акмеологічні якості особистості*, які забезпечують рух особистості (студента) до окреслених досягнень, серед яких найбільш значущими є *акме-мотивація* (спрямованість

індивіда на розв'язання акмеологічних завдань особистісного та професійного розвитку, а також на забезпечення його поступового динамічного творчого характеру на етапі навчання у закладі вищої освіти) та *акме-здібності* (індивідуально-психологічні властивості особистості, які забезпечують підтримку «висхідного» вектора психічного та професійного розвитку людини і включають здатність будувати варіанти акмеограм свого розвитку, обирати та реалізувати прийоми та технології переходу з одного рівня професіоналізму на інший, більш високий рівень, здатність долати перепони на шляху досягнення власного акме) [11, с. 149].

У руслі окресленої проблеми вартісним вважаємо твердження Є.Огарева щодо необхідності формування у студентів під час навчання у закладі вищої освіти також таких акме-здатностей: демонстрування знання основ та історії дисципліни; логічне й послідовне представлення засвоєних знань; контекстуалізація нової інформації; розуміння результатів експериментальних і спостережних способів перевірки наукових теорій, з одного боку, та оволодіння предметною галуззю на належному кваліфікаційному рівні, з іншого [12].

Крізь призму професіоналізації, як слушно відзначає О.Кабанкова, виділяються такі основні види акмеологічної компетентності, що найбільш характерні для становлення майбутнього фахівця: *спеціальна компетентність* – володіння власною професійною діяльністю на достатньо високому рівні, здатність проектувати свій подальший фаховий розвиток; *суспільна компетентність* – володіння спільною (груповою) професійною діяльністю, співробітництвом; *особистісна компетентність* – володіння способами особистісного самовираження та саморозвитку, засобами протистояння професійним деформаціям особи; *індивідуальна компетентність* – готовність до фахового росту, володіння способами самореалізації та розвитку індивідуальності в межах професії [11, с. 150].

Відтак, у руслі акмеологічної парадигми завдання вищої школи – по-новому підійти до аналізу і проектування педагогічної реальності щодо управління якістю професійної освіти як підґрунтя досягнення майбутніми фахівцями висот професійної досконалості, формування їх професійної мобільності, забезпечення конкурентноздатності на європейському ринку праці.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, узагальнюючи викладене вище, цілком правомірно розглядати акмеологічну компетентність як інтегративну якісну характеристику майбутнього фахівця, котра відображає сформованість його акмеологічних мотивів, цінностей, знань, умінь, навичок, важливих особистісно-професійних якостей, що забезпечує оволодіння способами саморозвитку, самовдосконалення для ефективного розв'язання складних завдань і непередбачуваних ситуацій в особистісній і професійній сферах його життєдіяльності. *Перспективи подальших досліджень* пов'язуємо з розкриттям можливостей освітнього процесу у закладах вищої освіти щодо формування акмеологічної компетентності майбутнього фахівця.

Джерела та література

1. Волкова С. В. Акмеологические факторы профессионального становления курсанта противопожарной службы: дис. ... канд. психол. наук. М., 2006. С. 119–153.
2. Абульханова-Славская К. А. Жизненные перспективы личности Психология личности и стратегия жизни. М., 1987. С. 176–186.
3. Майборода А. О. Формування акмеологічної компетентності майбутнього фахівця оперативно-рятувальної служби цивільного захисту у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук. Переяслав-Хмельницький, 2014. С. 179–182.
4. Новый тлумачний словник української мови [укл. В.Яременко, О.Сліпушко]. 2-ге вид., виправлене. Т.2. К.: Аконті, 2008. 926с.
5. Словник іншомовних слів [укл. Л.О. Пустовіт та ін.]. К.: Довіра. 2000. 1118с.
6. Современный словарь по педагогике [сост. Рапаевич Е.С.]. Мн.: Современное слово, 2001. 928с.
7. Професійна освіта: словник: [укл. С.У. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г.Ничкало]. К., 2000. 380 с.
8. Гладкова В. М., Пожарський С. Д. Основи акмеології: підручник. Львів: Новий Світ, 2007. 320 с.
9. Акмеология: Учебник. Под общ. ред. А. А. Деркача. М. : Изд-во РАГС, 2002. 650 с.
10. Артемов Ю. С. Мотивация акмеологической компетентности управленцев: дис. .. канд. психол. наук. М., 2002. 139 с.

11. Проблеми освіти: збірник наукових праць. Вип. 84. Житомир-Київ, 2015. 356 с.
12. Огарев Е.И. Компетентность образования: социальный аспект. СПб.: РАО ИОВ, 1995. 234 с.

References

1. Volkova S. V. Akmeologicheskie faktory` professional`nogo stanovleniya kursanta protivopozharnoj sluzhby`: dis. ... kand. psikh. nauk. M., 2006 . S. 119–153.
2. Abul`khanova-Slavskaya K. A. Zhiznenny`e perspektivy` lichnosti Psikhologiya lichnosti i strategiya zhizni. M., 1987. S. 176–186.
3. Maiboroda A. O. Formuvannia akmeolohichnoi kompetentnosti maibutnoho fakhivtsia operativno-riatuvainoi sluzhby tsyvilnoho zakhystu u protsesi profesiinoini pidhotovky: dys. ... kand. ped. nauk. Pereiaslav-Khmelnitskiy, 2014. S. 179–182.
4. Novyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy [ukl. V.Iaremenko, O.Slipushko]. 2-he vyd., vypravlene. T.2. K.: Akonit, 2008. 926s.
5. Slovnyk inshomovnykh sliv [ukl. L.O. Pustovit ta in.]. K.: Dovira. 2000. 1118s.
6. Sovremenny`j slovar` po pedagogike [sost. Rapaczevich E.S.]. Mn.: Sovremennoe slovo, 2001. 928s.
7. Profesiina osvita: slovnyk: [ukl. S.U. Honcharenko ta in.; za red. N.H.Nychkalo]. K., 2000. 380 s.
8. Gladkova V. M., Pozhars`kij S. D. Osnovi akmeologi`yi: pi`druchnik. L`vi`v: Novij Svi`t, 2007. 320 s.
9. Akmeologiya: Uchebnik. Pod obshh. red. A. A. Derkacha. M.: Izd-vo RAGS, 2002. 650 s.
10. Artemov Yu. S. Motivacziya akmeologicheskoy kompetentnosti upravlenczev: dis. .. kand. psikh. nauk. M., 2002. 139 s.
11. Problemy osvity: zbirnyk naukovykh prats. Vyp. 84. Zhytomyr-Kyiv, 2015. 356 s.
12. Ogarev E.I. Kompetentnost` obrazovaniya: soczial`ny`j aspekt. SPb.: RAO IOV, 1995. 234 s.

Дмитрий Прима. Акмеологическая компетентность будущего специалиста: аспекты содержательной характеристики.

Цель исследования. Актуализирована необходимость раскрытия содержательных аспектов акмеологической компетентности будущего специалиста как научного феномена. Уточнены трактовки ведущих понятий «акме», «компетентность». Акмеологическую компетентность потрактовано как интегративную характеристику будущего специалиста, которая отражает сформированность его акмеологических мотивов, ценностей, знаний, умений, навыков, важных личностно-профессиональных качеств, что обеспечивает овладение способами саморазвития, самосовершенствования для эффективного решения сложных задач и непредвиденных ситуаций в личностной и профессиональной сферах его жизнедеятельности. В статье использованы **методы исследования:** теоретические (анализ философской, педагогической, психологической литературы); интерпретационно-аналитический метод, обобщение, показало наличие различных подходов к определению понятия «акмеологическая компетентность». **Результат.** Обосновано, что в русле акмеологической парадигмы задача высшей школы – по-новому подойти к анализу и проектированию педагогической реальности по управлению качеством профессионального образования как основа достижения будущими специалистами высот профессионального совершенства, формирования их профессиональной мобильности, обеспечение конкурентоспособности на европейском рынке труда. Определена необходимость раскрытия возможностей образовательного процесса в учреждениях высшего образования по формированию акмеологической компетентности будущего специалиста как перспективного направления дальнейших научных исследований.

Ключевые слова: акмеологическая компетентность, акме-мотивация, акме-способности, акме-знания, акмеологические качества, будущий специалист.

Dmytro Prima. Acmeological competence of a future professional: aspects of contental characteristics.

The aim of the study. The necessity of disclosing the substantive aspects of the future expert's acmeological competence as a scientific phenomenon has been updated. Clarification of the leading concepts of "acme", "competence". Acmeological competence is interpreted as an integrative characteristic of a future specialist, reflecting the formation of his acmeological motives, values, knowledge, skills, important personal and professional qualities, which ensures mastery of ways of self-development, self-improvement in effective development for effective development professional spheres of his life. The article used **research methods:** theoretical (analysis of the philosophical, pedagogical, psychological literature); interpretacio-analytical method, synthesis, showed different approaches to the definition of the concept of "acmeological competence". **Result.** It is proved that in the direction acmeological paradigm the task of the higher school – a new approach to the analysis and design of the pedagogical reality for the quality management of professional education as a basis for future professionals of the heights of professional excellence, the formation of professional mobility and competitiveness on the European labour market. Highlighted the need for developing the educational process in institutions of higher education on the formation of acmeological competence of future specialists as a promising direction for further research.

Keywords: acmeological competence, acme-motivation, acme-abilities, acme-knowledge, acmeological qualities, future specialist.